

Pajęczaki

Kornelia Kucharska, Dariusz Kucharski

SKAKUNY (*ARANEAE: SALTICIDAE*) CEDYŃSKIEGO PARKU KRAJOBRAZOWEGO

Rodzina *Salticidae* obejmuje ok. 4400 gatunków i 500 rodzajów zasiedlających całą kulę ziemską (Prószyński 1990). Liczba ta wciąż jest jednak niekompletna i stale rośnie. W Polsce do tej pory opisanych zostało 58 gatunków skakunów. Najczęściej zamieszkują one obszary suche i nasłonecznione, np. murawy kserotermiczne, rzadziej wilgotne brzegi jezior (Żabka 1997) oraz obszary wysokogórskie (Wanless 1975).

Cedyński Park Krajobrazowy (CPK) istnieje od 1 IV 1993 roku i został utworzony w celu ochrony przełomowej doliny Odry, jej strefy krawędziowej i dużych obszarów leśnych (Rąkowski *et al.* 2004). Fauna (szczególnie bezkręgowców) oraz flora tego obszaru wciąż są jednak słabo poznane. Najwięcej informacji zebrano na temat rezerwatu Bielinek, położonego w Pn.-Zach. części Parku (Bunalski 2003, Rąkowski i in. 2004). Na terenie tego rezerwatu prowadzono również badania arachnologiczne (Szymkowiak 2000). Uzyskane wyniki nie mogą być jednak odniesieniem do całej powierzchni Parku ze względu na wyjątkowy charakter rezerwatu i jego mozaikowość. Do tej pory wciąż zebrano niewiele informacji o innych obszarach CPK, a zwłaszcza jego południowej części (Żmihorski, Barańska 2006). Niniejsza praca przedstawia wstępne badania składu gatunkowego *Salticidae* pozyskanych z dwóch powierzchni badawczych CPK.

Cedyński Park Krajobrazowy położony jest w północno – zachodniej części Polski, w województwie zachodniopomorskim. Powierzchnia Parku wynosi 308,5 km². Charakterystyczne są wysokie, porośnięte przez lasy wysoczyzny i moreny czołowe, obszary sandrowe oraz zabagniona dolina Odry. Największy obszar Parku (62% powierzchni) zajmują lasy. Dominują lasy mieszane z dębem i lasy dębowo – sosnowe, a na wilgotnych siedliskach występują łągi i zarośla, zbiorowiska szuwarowe i torfowiskowe. Park ten jest również jednym z głównych obszarów występowania gatunków kserotermicznych w północnej Polsce (Kondracki 2002, Rąkowski *et al.* 2004).

Obserwacje poszczególnych gatunków obejmowały dwa obszary w południowo – zachodniej części CPK: teren badań nr 1 to nieczynne od kilku lat torowisko o długości ok. 950 m, teren badań nr 2 to trzyletni zrąb sosnowy o powierzchni ok. 0,027 km². Obydwa stanowiska charakteryzowały się dużym nasłonecznieniem.

Podłoże stanowiska nr 1 (torowisko) stanowił rozsypany drobny materiał skalny, dominowały tam pojedyncze skupiska roślin ciepłolubnych. Dookoła rosły trawy i turzyce, które nachodząc na nasyp torowiska tworzyły liczne kryjówki dla skakunów. Stanowisko 2 usytuowane było w obrębie Lasów Mieszkowickich, na stoku o nachyleniu południowym, będącym pozostałością po trzyletnim zrębie zupełnym sosny. Podłoże stanowiły piaski. Urozmaiceniem terenu były przeorane na potrzeby szkółki leśnej rowy oraz liczne pieńki ściętych drzew. Florę reprezentowały płaty drobnej roślinności ciepłolubnej oraz nieliczne trawy.

W pracy przedstawiono wyniki odłowów i terenowych obserwacji skakunów przeprowadzonych w dniach 1-4 V 2006 roku. Materiał pozyskano stosując metodę „chwytania na upatrzonego” oraz pułapki Barbera. Połowy przeprowadzono na transektach 200 metrowej długości w dniach 2 V (powierzchnia 1) i 3 V (powierzchnia 2) około godziny 12:00. Metoda pułapkowa polegała na wkopaniu w podłoże 30 plastikowych pojemników o objętości 0,3 litra, po 15 w linii na powierzchni, co 50 cm. Jako płyn konserwujący schwytane okazy, użyto glikolu etylenowego. Pułapki działały przez cały okres przeprowadzanych badań. Pozyskane żywe okazy oznaczono na podstawie cech morfologicznych, a następnie wypuszczono w miejscu znalezienia. Okazy, których oznaczenie przyżyciowe nie było możliwe, uśmiercono octanem etylu, a następnie przechowywano w 70% roztworze etanolu. W dalszej kolejności zostały one oznaczone (rodzaj lub gatunek) przy pomocy wypreparowanych struktur kutikularnych (aparatów kopulacyjnych). Pająki oznaczono na podstawie kluczy do oznaczania gatunków *Salticidae*. Część gatunków została również sfotografowana przyżyciowo.

W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono występowanie 10 gatunków pająków skaczących i 2 morfogatunków (tab 1.).

Gatunkiem dominującym, stanowiącym blisko 47% wszystkich odłowionych *Salticidae* był *Aelurillus v-insignitus*. Mniejszą liczebność notowano dla pozostałych gatunków. Na kolejnych miejscach były *Asianellus festivus* i *Evarcha arcuata*. Reszta gatunków była reprezentowana przez pojedyncze osobniki.

Podczas odłowów stosowano metodę „na upatrzonego” i pułapki Barbera. W ten sposób schwytano: 64 osobniki (97%) metodą „na upatrzonego” i 2 (3%) schwytane w pułapki Barbera. Oba osobniki pozyskane z pułapek należały do gatunku *Aelurillus v-insignitus* i schwytano je na powierzchni 2. *Salticidae*, m.in. dzięki doskonałemu wzrokowi i możliwości wspinania się po gładkich powierzchniach, prawdopodobnie są w stanie unikać pułapek.

Podczas prowadzonych badań nie udało się znaleźć jedyne w Polsce chronionego i zagrożonego wyginieciem gatunku skakuna – *Philaeus chrysops*. Jednakże nie można jeszcze jednoznacznie stwierdzić, że nie występuje on na obszarze CPK, ze względu na ograniczony zasięg przeprowadzonych badań. Konieczne jest rozszerzenie obszaru poszukiwań o bardziej zróżnicowane siedliska (lasy, świeże murawy, źródlika i tereny bagienne), zastosowanie nowych metod połowu (czerpakowanie) oraz dalsze obserwacje w terenie.

Tab.1. Skakuny obserwowane na terenie Cedyńskiego Parku Krajobrazowego

Table 1. Jumping spiders observed in the Cedyński Landscape Park. (1) – species, (2) – number of individuals, (3) – site 1, (4) – site 2, (5) – total

Gatunek (1)	Liczba osobników (2)	Stanowisko 1 (3)	Stanowisko 2 (4)
<i>Aelurillus v- insignitus</i> (Clerck, 1757)	31	26	5
<i>Marpissa muscosa</i> (Clerck, 1757)	1	0	1
<i>Asianellus festivus</i> (C. L. Koch, 1834)	9	8	1
<i>Salticus scenicus</i> (Clerck, 1757)	3	0	3
<i>Pseudeuophrys erratica</i> (Walckenaer, 1826)	3	3	0
<i>Phlegra fasciata</i> (Hahn, 1826)	2	2	0
<i>Evarcha arcuata</i> (Clerck, 1757)	8	5	3
<i>Evarcha falcata</i> (Clerck, 1757)	1	1	0
<i>Pellenes nigrociliatus</i> (L. Koch, 1875)	2	2	0
<i>Sitticus floricola</i> (C. L. Koch, 1837)	2	2	0
<i>Sitticus sp.</i>	3	2	1
<i>Heliophanus sp.</i>	1	0	1
Razem (5)	66	51	15

Podsumowanie

1. CPK charakteryzuje się dużą różnorodnością gatunkową *Salticidae*. W wyniku wstępnych badań, stwierdzono występowanie 10 gatunków i 2 morfogatunków.

2. Gatunkiem dominującym był *Aelurillus v-insignitus*.

3. Pułapki Barbera są mało skuteczne do pozyskiwania *Salticidae*, skuteczniejszą techniką odłowu jest metoda „na upatrzonego”.

4. Wstępne poszukiwania wskazują na potrzebę dalszych badań (nie stwierdzono występowania *Philaeus chrysops* oraz poszerzenie ich o tereny wilgotne).

Literatura

- Bunalski M. 2003. *Chrzęszcze z rodziny żuków (Coleoptera: Scarabaeoidea) rezerwatu leśno – stepowego „Bielinek” nad Odrą oraz jego okolic*. Roczn. Nauk. Pol. Tow. Ochr. Przyr. Salamandra, 7: 125-134.
- Kondracki J. 2002. *Geografia regionalna Polski*. PWN, Warszawa.
- Prószyński J. 1990. *Catalogue of Salticidae (Araneae) a synthesis of quotations in the world literature since 1940 with basic taxonomic data since 1758*. WSRP, Siedlce, 366 pp.

- Rąkowski G., Smogorzewska M., Janczewska A., Wójcik J., Walczak M., Pisarski Z. 2004. *Parki krajobrazowe w Polsce*. Instytut Ochrony Środowiska, Warszawa, 720 pp.
- Szymkowiak P. 2000. *Szanse zachowania rzadkich gatunków pajków (Aranei) na terenie rezerwatu przyrody „Bielinek”*. Przegl. Przyr. 2-3: 133-138.
- Wanless F. R. 1975. *Spiders of the family Salticidae from the upper slopes of Everest and Makalu*. Bull. Brit. Arachnol. Soc., Dorchester, 3: 132-136.
- Żabka M. 1997. *Salticidae – pająki skaczące (Arachnida: Araneae)*. Fauna Polski, 19. Warszawa (MiIZ PAN), 189 pp.
- Żmihorski M., Barańska K. 2006. *Stanowiska rzadkich chrząszczy (Insecta: Coleoptera) w Cedyńskim Parku Krajobrazowym*. Parki Nar. Rez. Przyr. 25, 3: 19-26.

Adres do korespondencji:

Kornelia Kucharska: Zakład Zoologii, Wydział Nauk o Zwierzętach, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, ul. Ciszewskiego 8, 02-786 Warszawa, e-mail: kornelia.kucharska@op.pl

Dariusz Kucharski: Zakład Ekologii, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski, ul. Banacha 2, 02-097 Warszawa, e-mail: dark@biol.uw.edu.pl

**JUMPING SPIDERS (ARANEAE: SALTICIDAE)
OF THE CEDYŃSKI LANDSCAPE PARK****Summary**

In May 2006, *Salticidae* jumping spiders were investigated in the Cedyński Landscape Park in two xerothermic biotopes, a railway embankment and an old pine clearing. Ten species of jumping spiders and two morphospecies were recorded, the most abundant being *Aelurillus v-insignitus*, *Asianellus festivus*, and *Evarcha arcuata*. Species richness was measured and two different collecting methods were tested.